

PERSONAL SANITARI DE CABRERA DE MAR AL SEGLE XVII

Josep M. LLOVET i BAYER
M. Lourdes PRAT i ELLAS

I. INTRODUCCIÓ

L'objectiu del present treball és el de recopilar el personal sanitari (metges, cirurgians, apotecaris i llevadores) del terme municipal de Cabrera de Mar en el segle XVII.

L'única informació de la que disposem l'hem aconseguit consultant l'arxiu parroquial que ens deixà el rector de Sant Feliu de Cabrera. Així mateix, ens adreçarem a l'ajuntament del poble, però la informació de la que disposaven va desaparèixer durant la guerra civil.

Ens sembla d'interès, també, exposar una sèrie de fets epidemiològics i històrics que hem trobat consultant els arxius com ara: Nombre neonats, de morts, causes de mort, epidèmies, estatus socio-econòmic del poble, etc...

II. HISTORIA DEL POBLE.

Cabrera de Mar: Terme municipal situat a 104 metres d'altitud, que inclou el poble de Cabrera i els pobles agregats d'Agell de baix i Agell de dalt, tots ells a la comarca del Maresme. Limita al nord amb els termes d'Orrius i Argentona a l'est amb Mataró, al sud amb Vilassar de mar i a l'oest amb Cabrils i Vilassar de dalt.

Dins el seu terme trobem les rieres de Cabrera i d'Agell, una font d'aigua ferruginosa i una bicarbonatada, els turons dels Cirers (471 m.), del Burriac (on hi ha les runes del castell), i el turó de Montcabrer (319 m.).

Economia: S'hi cullen blat i ordi en terrenys de secà, llegums, patates i clavells en 15 hectàrees de regadiu. Bestià boví i porcí; avicultura important; la pesca fou considerable fins a inicis del segle XX. Indústria de la construcció.

Pertany al Bisbat de Barcelona. Té una església parroquial dedicada a Sant Feliu i construïda en un gòtic tardà l'any 1536, així com una sofragania dedicada a Santa Helena a Agell.

Història: Els primeres indicis de civilització són les restes arqueològiques d'una necròpolis Ibèrica, cases habitades, gran nombre d'urnes cineràries, armes i objectes de terrissa, vidre i metall, desenterrats a l'hort de Can Rodon.

L'any 1073 tenia ja Cabrera terme propi. El 1460 els veïns de Cabrera es van redimir del jou feudal, mitjançant el pagament en metàl·lic a la corona, amb l'expressa condició de no ser venuts a cap altre particular. Però el 1471 Cabrera i tots els pobles del Maresme foren entregats al capdill Pere Joan Ferrer.

La vila fou reconquerida per la corona en temps de Ferran II (1480), any el qual es va concedir a Cabrera el privilegi de formar part integrant de la ciutat de Barcelona.

Demografia: La primera informació sobre el nombre d'habitants de Cabrera data del segle XVI. Existien 40 "focs", al voltant dels quals vivien els membres d'una família.

III. FONTS D'INFORMACIÓ.

La font d'informació fonamental del present treball ha estat l'arxiu parroquial de Cabrera. Els llibres en els quals ens hem basat són:

- Llibre de baptisme n 1 (1508-1743).
- Llibre d'òbits n 1 (1530- 1617).
- Llibre d'òbits n 2 (1617-1759).

L'arxiu de la parròquia de St. Feliu de Cabrera està compost dels llibres que enumerem a continuació:

- Llibres de baptisme: Llibre n I (1508-1743), n II (1744-1833), n III (1833-1859), n IV (1859-1876), n V (1876-1908), n VI (1909-1947), i tres llibres més que arriben fins el període actual.

- Llibres d'esponsoris: Llibre n I (1574-1737), n II (628-1859), n III (1859-1956), i tres llibres més pel període 1957-1985).

- Llibres de testaments: Llibre n I (1500-1600), n II (1600-1726), n III (1650-1726), n IV (1725-1880), n V (1725-1881).

- Llibres d'òbits: Llibre n I (1530-1617), n II (1617.1759), n III (1760-1859), n IV (1859-1968), llibre d'exèquies (1968-1978), funerària de Cabrera de Mar (1846-1918).

- Llibre d'amonestacions (1884-1936).

Tots aquests llibres han estat recollits, ordenats i enquadernats a finals del segle XIX, per Mn. Jaume Soler Nou rector de la parròquia de St. Feliu de Cabrera, qui fou més tard arxiver de la catedral de Barcelona.

IV. PERSONAL SANITARI

a).- Cabrera de Mar.

Metges:

- Jaume Vendrell, figura en el llibre d'òbits el 19 de juny de 1661 degut a la mort de la seva muller Joana Malfola de Vali. Revisat el llibre d'esponsoris consta inscrit dit matrimoni.

- Francesc Orriols, figura en el llibre de baptismes el 8 de novembre de 1672 i el 15 de maig de 1674, com a padri.

- Francesc Mallol, figura en el llibre de baptismes el 3 de juliol de 1675, com a padri. Es reconegut com a doctor i veí del poble, malgrat no ser el rector (doctor en teologia) de la parròquia. No queda clar si era doctor en medicina o en lleis.

Cirurgians:

- Fèlix Rigolfes, figura en el llibre de baptismes el 26 de gener de 1687, el 28 d'agost de 1689 i el 4 d'octubre de 1690 com a pare. Figura en el llibre d'òbits el 27 d'agost de 1689 degut a la mort de la seva muller Maria Rigolfes.

- Gabriel Carles, figura en el llibre de baptismes el 26 de febrer de 1696, el 7 d'agost de 1696 com a padri.

Desconeixem com s'atorgava el títol de cirurgia en aquest segle, però hem comprovat que confronta amb el de barber (F. Rigolfes, 26-1-1687, cirurgia; 4-X-1690, barber.).

Llevadores:

- Margarida Ponsa, figura en el llibre de baptismes l'1 de gener de 624.

- Joana Puig, figura en el llibre de baptismes el 1 de gener de 1635 i el 25 de juny de 1643.

- J. Pujola, figura en el llibre de baptismes el 8 de gener de 1653.

Les llevadores apareixen en el llibre de baptismes quan aquest és de necessitat, es a dir, quan el neonat és mort.

Apotecari:

- Pau Seguí, figura en el llibre de baptismes el 31 de desembre de 1651, 17 de abril de 1652 i el 31 de octubre de 1654, com a padrí.

b) -Altres Viles

Cirurgians:

- Nicolau Fornés, Cirurgià del batlle de Mataró. Figura en el llibre de baptismes el 15 de juliol de 1649, el 16 de febrer de 1653 i el 9 de novembre de 1681 com a padrí.

- Joseph Vila, Cirurgià de Barcelona. Figura en el llibre de baptismes el 21 de juliol de 1660.

- Jaume Pujol, Cirurgià, suposem de la vila d'Argentona doncs així consta que ho era la seva muller en el llibre de baptismes el 2 de maig de 1666.

- Narcís Caramany, Cirurgià de Mataró. Figura en el llibre de baptismes el 9 de febrer de 1683.

Apotecaris:

- Nicolau Martí, Apotecari de Mataró. Figura en el llibre de baptismes el 29 de febrer de 1617, com a padrí.

- Pere Portell, Apotecari de Mataró. Figura en el llibre de baptismes el 3 de abril de 1639, com a padrí.

- Miquel Padrola, Apotecari de Vilassar. Figura el 14 de agost de 1651, com a padrí.

- Nicolau Guitart, Adroguer de Barcelona. Figura en el llibre de baptisme el 3 de gener de 1661, padrí.

- Isidre Riera, Adroguer de Mataró. Figura en el llibre de baptismes el 23 de desembre de 1664, padrí.

- Josep Roig, Apotecari de Mataró. Figura en el llibre de baptisme el 30 de maig de 1666 i el 27 de desembre de 1667 com a padrí.

- Joseph Reymir, Adroguer de Mataró. Figura en el llibre de baptismes el 26 de octubre de 1667, padrí.

- Jeroni Fornells, Adroguer no especifica la vila. Figura en el llibre de baptismes el 12 de octubre de 1687, com a padrí.

c) -.Consideracions sobre el personal sanitari:

L'escàs personal sanitari trobat a Cabrera en el segle XVII pot ser degut a la proximitat i importància de les poblacions veïnes, com ara Mataró i Barcelona.

V. FETS EPIDEMIOLÒGICS.

a) -.Taules:

ANY	NATALITAT		TOTAL
	SEXE		
	NEN	NENA	
1600			
1601	7	4	11
1602	13	8	21
1603	10	6	16
1604	9	8	17
1605	11	11	22
1606	10	3	13
1607	6	3	9
1608	6	6	12
1609	8	8	16
1610	3	12	15
1611	10	7	17
1612	10	10	20
1613	8	3	11
1614	10	6	16
1615	7	11	18
1616	9	14	23
1617	8	8	16
1618	11	10	21
1619	6	11	17
1620	12	5	17
1621	6	9	15
1622	8	8	16
1623	10	8	18
1624	5	9	14
1625	12	4	16
1626	9	11	20
1627	1	9	10
1628	8	17	25
1629	2	8	10

ANY	NATALITAT		TOTAL
	SEXE		
	NEN	NENA	
1630	10	16	26
1631	3	7	10
1632	5	7	12
1633	10	12	22
1634	11	6	17
1635	10	9	19
1636	11	15	26
1637	7	10	17
1638	6	10	16
1639	7	10	17
1640	17	5	22
1641	13	8	21
1642	8	10	18
1643	14	13	27
1644	7	18	25
1645	10	7	17
1646	11	13	24
1647	12	5	17
1648	9	12	21
1649	7	10	17
1650	9	8	17
1651	16	11	27
1652	9	4	13
1653	16	5	21
1654	8	13	21
1655	8	11	19
1656	11	14	25
1657	10	9	19
1658	13	11	24
1659	8	9	17

ANY	NATALITAT			ANY	NATALITAT		
	SEXE		TOTAL		SEXE		TOTAL
	NEN	NENA			NEN	NENA	
1660	9	11	20	1681	14	11	25
1661	10	12	22	1682	11	15	26
1662	9	6	15	1683	17	10	27
1663	7	7	14	1684	7	4	11
1664	12	12	24	1685	4	8	12
1665	9	7	16	1686	13	15	28
1666	11	10	21	1687	8	8	16
1667	15	7	22	1688	14	13	27
1668	13	6	19	1689	8	13	21
1669	15	10	25	1690	9	11	20
1670	9	8	17	1691	11	14	25
1671	11	10	21	1692	10	12	22
1672	9	10	19	1693	11	9	20
1673	5	16	21	1694	12	15	27
1674	10	11	21	1695	13	10	23
1675	8	10	18	1696	13	9	22
1676	13	11	24	1697	9	7	16
1677	13	10	23	1698	11	10	21
1678	12	13	25	1699	15	11	26
1679	8	11	19	TOTAL	966	950	1916
1680	17	12	29				

* Les dades referides al any 1600 eran il·legibles.

ANY	MORTALITAT			TOTAL
	ALBAT	COS		
		HOME	DONA	
1600		4	3	7
1601		4	3	7
1602		1	0	1
1603		2	0	2
1604		2	2	4
1605		11	3	14
1606		1	1	2
1607		6	3	9
1608		12	7	19
1609		6	4	10
1610		1	5	6
1611		5	3	8
1612		4	2	6

ANY	ALBAT	MORTALITAT			TOTAL
		HOME	COS	DONA	
1613		2		5	7
1614		4		5	9
1615	2	7		1	10
1616		2		2	4
1617		2		1	3
1618	1	0	3	0	4
1619	5	2	10	4	21
1620	12	11		7	30
1621	11	6		8	25
1622	4	3		4	11
1623	5	4		3	12
1624	6	5		2	13
1625	0	2		1	3
1626	6	2		2	10
1627	7	3		2	12
1628	4	4		3	11
1629	4	1		4	9
1630	6	7		5	18
1631	4	9		5	18
1632	4	4		2	10
1633	6	3		2	11
1634	3	7		3	13
1635	5	4		3	12
1636	21	10		12	43
1637	4	4		4	12
1638	2	0		3	5
1639	5	4		4	13
1640	7	7		2	16
1641	8	10		0	18
1642	4	4		1	9
1643	5	4		7	16
1644	8	9		2	19
1645	7	2		2	11
1646	5	6		6	17
1647	1	7		7	15
1648	3	1		4	8
1649	6	5		1	12
1650	2	1	1	1	5
1651	4	9		6	19
1652	9	23		11	43
1653	8	10		5	23
1654	4	7		3	14
1655	6	11		3	20
1656	3	7		3	13

ANY	ALBAT	MORTALITAT			TOTAL
		HOME	COS	DONA	
1657	6	7		9	22
1658	22	18		11	51
1659	6	6		4	16
1660	7	2		0	9
1661	7	2		4	13
1662	2	4		1	7
1663	4	6		3	13
1664	1	5		3	9
1665	7	8		8	23
1666	8	5		4	17
1667	6	3		2	11
1668	5	1		1	7
1669	3	2		2	7
1670	1	1		0	2
1671	7	8		4	19
1672	6	2		3	11
1673	4	4		3	11
1674	5	2		3	10
1675	2	1		2	5
1676	4	1		1	6
1677	2	5		1	8
1678	6	8		4	18
1679	6	1		4	11
1680	6	2		2	10
1681	11	5		7	23
1682	4	4		8	16
1683	4	6		4	14
1684	27	20		13	60
1685	9	18		10	37
1686	15	8		7	30
1687	7	9		4	20
1688	13	10		6	29
1689	10	3		5	18
1690	4	2		6	12
1691	5	3		3	11
1692	15	6		6	27
1693	7	7		4	18
1694	1	0		4	5
1695	12	7		5	24
1696	5	3		1	9
1697	7	6		2	15
1698	1	5		3	9
1699	1	2		2	5
	508	522	14	376	1420

c.- Interpretació de les dades

Natalitat.

El nombre total de naixements en aquest segle és de 1.257. Les taxes de natalitat es mantenen constants durant tot el segle. Els anys 1654 i 1680 són els de màxima natalitat(29 nadons),i l'any 1607 el de mínima natalitat (9 nadons). La diferència entre el sexe dels nadons és poc significativa, essent 637 nenes en front 620 nens.

Entre les 15 parelles de bessons nascudes en aquest segle hem comprovat un alt índex de mortalitat. Ens ha cridat l'atenció el nombre elevat de fills de pares incògnits (29) . Així mateix, hem trobat uns pares coneguts i legítims que no volgueren ésser inscrits al registre.

Mortalitat.

El nombre total d'òbits en aquest segle fou de 1.424 dels quals 510 foren albats, 524 homes 376 dones i 14 sense esclarir. Tanmateix, la diferència de sexes queda compensada perquè d'entre els albats moriren més nenes. Els anys de màxima mortalitat foren el 1684 amb 60 òbits, 1658 amb 51 òbits i el 1652 i 1636 amb 43 òbits. L'augment de morts l'any 1684 no respon a cap causa coneguda ni cap fet epidemiològic (pesta, guerra).

Causas de mort:

En el llibre d'òbits no s'esmenta de manera sistemàtica la causa que produí la mort. Malgrat això, quan aquesta era evident, estranya o impedia rebre algun sagrament el rector l'especificava.

1. Mort violenta i 15 defuncions en tot el segle, entre les quals hi ha una caiguda a la riera, un ofegat al safareig i una mort a la montanya del Burriac.
2. Pesta - L'epidèmia de pesta que afecta a Cabrera i d'altres pobles entre els anys 1652-1653 causa 13 morts, comprovades en el llibre d'òbits, la qual cosa no significa que no se'n produïssin més.
3. Mort sobtada - Durant tot el segle es produïren 6 defuncions atribuïbles a mort sobtada.
4. Mort a la guerra - Els morts o desapareguts del poble a les guerres foren 3. Tanmateix, hi moriren altres soldats estrangers per causes no especificades (7).
5. Homicidis - Un fou mort d'una escopetada i l'altre, francès, el mataren davant la casa d'un veí del poble.

6. Vellesa- La persona que visqué més anys (110) fou una dona morta el 1611.

7. Altres- Feridura, ascos, vòmits i impossibilitat d'obrir la boca que els hi impediren de combregar. Un veí morí en l'hospital general de Barcelona.

d.- Epidèmies:

En el període 1652-53 es declara una epidèmia de pesta al poble de Cabrera i ens consta que també afecta a Pineda, Mataró i la ciutat de Barcelona.

En aquests anys hi hagué un nombre elevat de morts, encara que només tretze casos són atribuïts al contagi.

Com a profilaxi d'exposició enterraven al cadàver a la pròpia casa i pel familiar ("Enterrat a la mateixa casa de sa mare, on morí perquè tenien por era morta de pesta"; "Enterrat a l'hort de casa per ser mort pel contagi"; "Per quant lo metge digué que era morta de pesta fou enterrada per son marit a l'hort de casa").

VI. FETS HISTÒRICS D'INTERÈS.

a.- Medi socio-econòmic

Les principals professions de les quals es nodria el poble de Cabrera eren, per ordre de freqüència, les següents: Pagès, bracer, teixidor de lli i pescador. A inicis de segle tingueren preponderància els assaonadors (tractaven cuir i pell per fer sabates, feien també els tenyits i el llustre) i els abaixadors (operari que abaixava draps), mentre a finals de segle augmentaren els mestres de cases i els masovers.

Altres professions menys freqüents foren: boter, traginer, llibreter, ferraller, fuster, sastre, pastor, rajoler, sabater, llogater de mules, batlle, soldat, rector, notari i criada (la primera apareix el 1684 i era gallega).

El nombre de pobres enterrats a Cabrera ens sembla quantiós. La majoria eren forasters, ja que el rector desconeixia el cognom del difunt i no es cobraven ni els drets d'enterrament ni de creu.

b.- Noms i cognoms:

Cognoms-. Anomenem seguidament els cognoms més usats el poble així com l'any més antic de llur aparició al registre parroquial. En ordre aproximat de freqüència Rodon (1510), Orriols (1508), Mallol (1440), Lledó (1518), Aymerich (1515), Vinyals (1571), Llinés (1535), Agell (1509), Pons (1510), Gelada (1594), Pujol (1566) i Puig (1514). Tots originaris de Cabrera llevat Llinés originari de

Sarrià. Les dones d'aquell segle tenien com a nom de casada el del seu marit en femení (Pujol-Pujola).

Noms: Homes: Feliu, Isidre, Bonaventura, Joseph, Pau, Joan, Bartolomeu, Antoni, Francesc , Nicolau.

Dones : Angela, Paula, Antiga, Margarida, Caterina, Magdalena, Elisabeth, Eulàlia.

c.- Altres :

1.- Estrangers : Els francesos constituïen la major part d'estrangers que vivien a Cabrera el segle XVII.

També hi residiren temporalment un regiment del rei suït (1664-1665) i un del rei d'Irlanda.

2.- Estat civil : La majoria dels habitants del poble eran casats en primeres núpcies, i alguns de segones núpcies. La resta eran fadrins, donzelles, vídues i una mare soltera .

VII. CONCLUSIONS :

* El personal sanitari que exercí a Cabrera durant el segle XVII es composava de metges (3), cirurgians (2), llevadores (3) i apotecaris (1). Aquest nombre tant reduït suposem es deu a la proximitat de Mataró i Barcelona.

* L'epidèmia de pesta que assola Cabrera els anys 1652-1653 representa el fet epidemilògic més destacat de tot el segle XVII.

* El creixement demogràfic durant aquest segle és nul·la. La diferència entre les xifres globals de natalitat (1257) i mortalitat (1424) creiem que poden ser degudes a l'alt nombre de defuncions de foranis (estrangers, catalans de fora del poble, pobres, etc.).

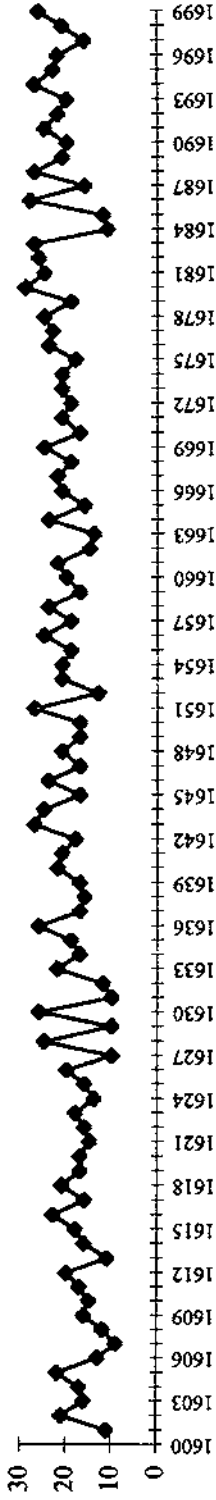
VIII. BIBLIOGRAFIA

1- Arxiu parroquial de St. Feliu de Cabrera. Ens remetem a l'apartat de fonts d'informació.

2- Geografia general de Catalunya, E. Carreras Candi. Ed. D'Alber Martin.

3- Gran enciclopèdia Catalana.

NATALITAT

MORTALITAT

